

1. KIRIM HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Karadeniz'in kuzeyinde bulunan Kırım yarımadası üzerine kurulu Ukrayna'ya bağlı özerk bir devlettir. Karadeniz'in kuzeyinde Azak Denizi'nin güneyinde bir yarımada. Kırım nüfusunun büyük çoğunluğunu Rus asıllılar oluşturmakla birlikte, Kırım Tatarları ve Ukraynalılar oldukça yoğun nüfusa sahip bulunmaktadır. Resmi dil Ukraynaca'dır. Ancak, çok aygın şekilde Rusça konuşulmaktadır. Türkçe'nin Kırım Tatar lehçesi bölgede en çok konuşulan üçüncü dil durumundadır.

16 şehir, 56 kasaba ve 956 köyün yer aldığı Kırım yarımadasında 100'den fazla etnik kökene mensup halk yaşamaktadır.

UKRAYNA	
Başkent	Akmescit
Resmi Diller	Ukraynaca
Bölgesel Diller	Kırım Tatarcası ve Rusça
Yönetim biçimi	Özerk Cumhuriyet
Yüzölçümü	26.100 km ²
Nüfus	1.962.794
Para birimi	Grivna

2. TARİHİ AKIŞ İÇERİSİNDE KIRIM

Kırım toprakları tarihi boyunca birçok kez fethedilmiş kontrol altına alınmıştır. İlk zamanlar Kırım'da Kimmerler, Antik Yunanistan, İskitler, Gotlar, Hunlar, Bulgarlar, Hazarlar, Kiev Rus Devleti, Bizans Yunanlıları, Kıpçaklar, Osmanlı Türkleri, Altınordu Tatarları ve Moğollar hâkimiyet kurmuştur.

430'dan sonraki yıllarda, Attila'nın amcası Aybars'ın hâkimiyetine giren Alanlar'ın, şehirlerini almasıyla Kırım Yarımadası'nın Türk tarihi ile ilgisi başlamıştır.

6. asrın son Türk boylarının akınları olmuş, 7. asırda Hazar Türklerinin idaresine geçmiştir.

10. yüzyılda Hazarlar'ın yıkılışından sonra da Kırım, Hazarya veya Gazarya adında küçük bir devlet olarak kalmıştır.

1239 - Altın Orda (Kıpçak Hanlığı) gelince, kıyıları dışında bütün **Kırım yarımadası bir Türk ülkesi haline gelmiş** ve 14. yüzyıl sonlarına kadar Altın Orda idaresinde kalmıştır.

1475 - Fatih Sultan Mehmet döneminde Osmanlı nüfuzuna girmiştir.

1774 - **Kaynarca Antlaşması** ile **Rusya** (Şahin Giray ihanetle Rusya'ya kaçıp onlara sığındığından) Kırım'ın istiklâlini ve tarafsızlığını Osmanlı Devleti'ne kabul ettirdikten sonra **1783'de de Kırım'ı kesinlikle işgal ve ilhak etmiştir.**

1917 - 1918 Kırım Tatar Halk Cumhuriyeti

1921 - Kırım Özerk Sovyet Cumhuriyeti

1941 - Alman işgali

1944 - Rusların yeniden Kırım'ı ele geçirmesi ve Kırım Tatarlarının sürgünü

1954 - Kırım Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlandı.

1967 - Kırım Tatarlarına itibarları iade edildi ancak Kırım'a dönüş izni verilmedi.

1988 - Kırım Tatarlarına dönüş izni verilmesi ve özellikle Özbekistan'dan Kırım'a göçlerin başlaması

1991 - 20 Ocak 1991 tarihinde yapılan referandum sonucu Ukrayna'ya bağlı olarak Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin kuruluşu

1991 - 26 Haziran 1991 tarihinde Kırım Tatar Milli Meclisi'nin açılması

2012 - 20 Ocak 2012 tarihinde Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin 20. Kuruluş Yılı Kutlamaları

Kırım şu an Ukrayna yasalarına göre Kırım Anayasası tarafından yönetilen özerk bir parlamenter cumhuriyettir. Bölgede orta çağın sonunda Kırım Hanlığı'nı oluşturan Kırım Tatarları şimdi nüfusun yaklaşık %12'sini oluşturarak etnik azınlığa dönüşmüştür.

3. EKONOMİ

Kırım Cumhuriyeti'nin ekonomisi, yarımadanın coğrafi konumunun sağladığı avantajların yanı sıra, zengin doğal kaynakların etkisi altında şekillenmiştir. Kırım tarım, turizm endüstrisi ve örneğin doğal-gaz, demir cevheri ve kireç taşı, inşaat malzemeleri, soda ve brom birleşikleri üretimi gibi bazı sanayiinin gelişimi için gereken doğal kaynaklara sahiptir.

Başlıca gelir kaynakları tarım, madencilğe dayalı sanayi, balıkçılık ve kıyı turizmidir. Yeraltı kaynakları olarak kömür, demir, manganez, alçı taşı sayılabilir. Kırım'ın kuzey kısmı tarımın en yaygın olduğu bölgedir. Ağırlıklı olarak ayçiçeği, mısır ve buğday yetiştirilir. Gerekli su Dinyeper nehrinden kanallar aracılığıyla sağlanır. Güneydeki yamaçlarda üzüm bağları yer alır. Parfüm yapımında kullanılmak üzere çiçek de yetiştirilir.

Yönetim biriminin merkezi Akmescit aynı zamanda yarımadanın kültür ve sanayi merkezidir.

Kırım, sosyo-ekonomik gelişim açısından Ukrayna'nın 25 bölgesi arasında dördüncü sırada yer almaktadır. Devlet finansmanı, şirketlerin faaliyetleri sonucunda elde edilen iktisadi sonuçlar, yatırım, dış ticaret, tüketici piyasası ve şirketlerin faaliyetleri sonucunda elde edilen iktisadi sonuçlar bakımından da Ukrayna bölgeleri arasında ilk 10'a girmektedir.

Kırım Devlet İstatistik Servisi'nin verilerine göre, **2011 yılında** KÖC'ün **ihracat hacmi** 2010 yılına göre yüzde 20,3 oranında artış göstererek, **677,5 milyon ABD Doları** olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde **ithalatı** ise yüzde 348,0 gibi yüksek bir oranda artış göstererek, 2010 yılındaki 327,3 milyon ABD Doları seviyesinden 1.466,0 milyon ABD Doları seviyesine çıkmıştır.

2011 yılında Kırım'ın toplam mal **dış ticaret hacmi** 2010 yılına göre yüzde 171,0 oranında artarak, 2010 yılındaki 890,5 milyon ABD Doları seviyesinden, 2.143,5 milyon ABD Doları seviyesine çıkmıştır.

2011 yılında Kırım Özerk Cumhuriyeti 143 ülkeyle dış ticaret ilişkisi gerçekleştirmiş olup, Kırım'ın 2011 yılı ihracatında Rusya Federasyonu (yüzde 29,4), Belarus (yüzde 6,7), Almanya (yüzde 5,9), Kazakistan (yüzde 4,2), **Türkiye (yüzde 4,0)**, Hindistan (yüzde 3,9) oranlarla en önemli payları alan ülkeler olmuşlardır.

2011 yılı **ithalatında**; Çin Halk Cumhuriyeti (yüzde 42), Almanya (yüzde 23,6) , Rusya Federasyonu (yüzde 4,2), **Türkiye (3,8)**, Makedonya (3,3), Macaristan (yüzde 3,0), ve İngiltere (yüzde 2,9) ilk sırayı alan ülkeler olmuşlardır.

Türkiye ve Ukrayna arasındaki 22 Aralık 2011 tarihli vize anlaşması 1 Ağustos 2012 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Anlaşmaya göre 180 gün içinde 90 günü aşmamak kaydıyla, giriş yaptıkları tarihten itibaren 30 gün süreyle vizesiz kalınabilecektir.

4. YÖNETİM

Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Verhovnaya Rada'sının 12.02.1991 tarihli kararı ile Kırım Özerk Sosyalist Cumhuriyeti kurulması karara bağlanmış olup, Kırım Yüksek Sovyeti'nin **26.02.1992** tarihli 7. Oturumunda Ukrayna'ya bağlı olarak "**Kırım Özerk Cumhuriyeti**" adıyla kurulması kabul edilmiştir.

Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin yönetim organları arasında Parlamento (Verhovnaya Rada) ve bakanlar kurulu ile temsil eden hükümet yer almaktadır. Bakanlar Kurulu Başkanı (Başbakan) Parlamento tarafından, Ukrayna Devlet Başkanı ile uzlaşma yoluyla atanmaktadır. Bakanlar Kurulu üyeleri parlamento tarafından parlamentonun görev süresi için atanmaktadır.

Kırım Özerk Cumhuriyeti 26 birimden oluşmaktadır. Birimlerin mülki amirleri Kırım Özerk Cumhuriyeti Başbakanı'nın teklifi ile Ukrayna Devlet Başkanı tarafından atanmaktadır. Belediye Başkanları ise yapılan mahalli seçimlerle doğrudan halk tarafından seçilmektedir.

Kırım Özerk Cumhuriyeti 20 Ocak 1991 tarihinde yapılan referandum sonucu kurulmuştur. Yapılan referandumda Kırım halkının **yüzde 93'ü** Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin Ukrayna'ya bağlı otonom bir cumhuriyet olarak kurulması yönünde oy kullanmıştır.

5. KIRIM'IN YAKIN TARİHİ ve BUGÜN

Ukrayna'ya bağlı Kırım Özerk Cumhuriyeti'nde, Kiev'deki yönetim karşıtı gösterilerin başarıya ulaşmasının ardından ortaya atılan Ukrayna'dan ayrılma senaryoları gerilimi artırmıştır. Resmi sloganı "**Birlik içinde refah**" olan Kırım Özerk Cumhuriyeti'nde, bir taraftan Rusya yanlılarının Kiev'deki Bağımsızlık Meydanı'ndaki gösterilere ve geçici iktidarın aldığı kararlara karşı eylemleri devam ederken, diğer taraftan ortaya atılan ayrılıkçı senaryolar tartışılmaktadır.

Yönetim karşıtı gösterilerin başarıya ulaşmasıyla ülkenin idaresinde birincil söz sahibi konumuna yerleşen parlamentonun, Rusya yanlısı Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç'i azletmesinin ardından Kiev'de sular durulurken, ortadaki belirsizlik Kırım'da yeni bir krizi ateşleme eğilimleri göstermektedir.

Ülkenin etnik anlamda **Rus ve Ukraynalı** kimliklerini **Doğu-Batı** zıtlığıyla konumlandıran demografisine bakıldığında, güneydeki Kırım yarımadası stratejik konumu ve nüfus özellikleriyle göze çarpmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin özellikle Stalin döneminde uyguladığı politikalar neticesinde etnik yapısı önemli değişimlere uğrayan Kırım'da, son nüfus sayımına göre Ruslar ve Ruslaşmış unsurlar çoğunluktadır. Kırım Tatarları ise nüfusun yaklaşık yüzde 13'ünü teşkil etmektedir.

- ↓ 1944 yılında Stalin'in Kırım'da yaşayan tüm Tatarları Özbekistan'a sürmesinin ardından etnik Rusların sayısı yarımada da önemli oranda artırıldı.
- ↓ Kırım Tatarları ise Özbekistan'a sürülmeleri sırasında nüfuslarının yarıya yakınını hastalık ve açlıktan dolayı kaybetti. Tatarların vatanlarına dönemlerinin yolu 1991'e kadar açılmadı.
- ↓ Kendilerini Rusya'ya bağlı hissedendenlerin hiç azımsanmayacak oranda olduğu belirtilen Kırım'da, son günlerde Ukrayna'dan ayrılıp Rusya'ya bağlanma ihtimallerini dillendiren birçok ses duyulmaya başladı.
- ↓ Kiev'deki çatışmaların şu ana kadarki en kanlı bilançoğu çıkardığı perşembe günü, Kırım Özerk Cumhuriyeti Parlamentosu Başkanı Vladimir Konstantinov, ülkedeki olayların daha da tehlikeli boyutlara ulaşması durumunda Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılmasının gündeme gelebileceğini söyledi.
- ↓ Son olarak Kırım'ın güneyinde bazı grupların, başkentte ilan edilen kararlara karşı çıkmak için gönüllü topladığı iddia edildi.

6. GÜNDEM İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Her ne kadar Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılacağı iddialarını yalanlayan bazı açıklamalar gelse de yarımada Yanukoviç yanlıları ile karşıtları arasında çatışmalara sahne olmaktadır. Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılıp Rusya'ya bağlanmasına yönelik ayrılıkçı senaryoların en çok rahatsız ettiği grupların başında Kırım Tatarları gelmektedir.

Gösterilerin başladığı yarımada bölgesel parlamentonun olağanüstü toplanma kararı aldığı, radikal Rusların bu toplantı sonucunda bağımsızlık kararı çıkmazsa parlamentoyu basmakla tehdit ettiği, Kırım Tatarlarının ise toplantıyı engellemeye çalıştığını bilinmektedir.

Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Vakfı Genel Başkanı Tuncer Kalkay :

Kırım Tatarlarının var olması, Ukrayna'nın var olmasına bağlıdır. Kırım'da benzer provokasyonlar, 1991 yılındaki bağımsızlıktan beri zaman zaman yaşanmıştır, ancak ayrılıkçı eğilimler hiçbir zaman bugünkü kadar güçlü olmamıştır. Kırım Parlamentosu'nun Ukrayna'dan ayrılmayı oylayıp referanduma sunacağına dair iddialar, Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasıyla eş anlamlı olarak yorumlanmaktadır.

Bilkent Üniversitesi Rusya Araştırmaları Merkezi Direktörü Doç. Dr. Hakan Kırımlı

Kırım'ı Rusya'ya bağlamaya Putin'in gücü olsaydı, saniyenin yüz binde biri kadar bile beklemeyeceğini ifade eden Kırımlı, "Putin'in yapmak istediği şey, muhaliflerini ürküterek sinmeye teşvik etmek, başaramazsa da tepkileri ölçmektir" demektedir.

"Putin ya da benzeri politikacılar Rusya'nın başında kaldığı sürece Kırım'ı kaşıyacağı yüzde yüzdür. Rusya'da emperyalist fikirler mevcut olduğu sürece bu sıkıntılar devam edecektir. Kırım'da ne zaman Kırım Tatarları ve başka unsurlar çoğalır ve güçlenir ise istikrar o zaman gelir. Başka bir çare yoktur."

Rus istihbaratı tarafından sıklıkla Osmanlı Devleti ile Rus Çarlığı arasında imzalanan Küçük Kaynarca Anlaşması'na göre, **Türkiye'nin Kırım'ı alacağına yönelik yayınlar** yapıldığını iddia eden Kırımlı, bunların **Rus kamuoyuna mesajlar** olduğunu dile getirmektedir. Kırımlı, "Hâlbuki Küçük Kaynarca tam tersine Osmanlı Devleti ile Rusya'nın, Kırım Hanlığı'nın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü garanti ettiği anlaşmadır" demektedir.

USAK Avrasya Araştırmaları Merkezi Uzmanı Habibe Özdal

Ukrayna için bölünme, ciddiye alınması gereken bir alternatif çözüm olmaya doğru gitmektedir. Ukrayna parlamentosunun 2004 anayasasına geri dönüş kararı almasının ardından yaptığı ilk işlerden birinin Rusçanın resmi dil statüsünü kaldırmak olduğunu hatırlatan Özdal, ülkedeki demografik, dilsel, dinsel ve kültürel ayrışmayı hesaba katmak gerektiğini vurgulamaktadır.

Özdal, "Ülkenin batısı, - yani muhalefet - gücü eline geçirdiğinde, ülkenin doğusunu ve doğunun taleplerini yok sayan uygulamaları hayata geçirdiğinde, Kırım başta olmak üzere Rus nüfusun yoğun olduğu ya da Rusça konuşan kesimlerde Yanukoviç'i destekleyen olayların çıkması anlaşılabilir bir şeydir" değerlendirmesinde bulunmuştur.

El-Cezire Ukrayna Muhabiri Deniz Berktaç

Doğu Ukrayna'nın Kırım Özerk Cumhuriyeti, bir istikrarsızlık unsuru olarak ortaya çıkmış durumdadır. Kırım Parlamentosu'nun yaptığı açıklamada, Ukrayna'dan ayrılma konusunun gündemde olmadığı belirtilmesine karşılık, bölgenin Rusya ile yoğun ilişkileri, Kırım'ın, Kiev yönetiminin AB'ye yönelmesine sessiz kalmayacağını göstermektedir. Bu durum, Ukrayna'nın daha uzunca bir süre Rusya ile Batı arasında bir rekabet alanı olacağı yönündeki tahminleri güçlendirmektedir.

7. SONUÇ

Kırım, Ukrayna Cumhuriyeti'ne bağlı, başkenti Akmescit olan 25600 km²'lik; nüfusu yaklaşık 2 milyon olan ve bunun yaklaşık %13'ünü Tatar Müslümanların oluşturduğu özerk cumhuriyet.

- ✓ 15. asırda Giray Hanedanı'nın Kırım Hanlığı'nı kurduğu,
- ✓ 1475 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilen,
- ✓ Kırım Hanlığı'nın dağılmasıyla, Türk yurttaşıyla birlikte Rusya'ya bağlanan,
- ✓ Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan ülkenin komünist rejim tarafından yıkılan,
- ✓ Dünya Savaşı sırasında Almanya tarafından işgal edilen,
- ✓ Stalin tarafından "Almanlarla işbirliği yaptıkları" gerekçesiyle Kırım Türklerinin Sibiryaya sürüldüğü,
- ✓ 1992 yılında Ukrayna'ya bağlı **Kırım Özerk Cumhuriyeti** adı altında kurulan bir ülke.

Kırım, hem önemli bir komşu ülke hem de Karadeniz'in istikrarı bağlamında belirleyici bir aktördür. **Rusya açısından ise en stratejik konu, Kırım'daki donanmasının ana karargâhının Karadeniz'de kalıcı olmasıdır.** Kırım'daki statükonun bozulması Rusya için **"kırmızı çizgi"** gözükmektedir. 26 Şubat 2014'te ordusunu "savaş hali" koşullarında, "alarm"a geçiren Rusya'nın, "kırmızı çizgileri"ne sahip çıkacağı, NATO'yu daha fazla içine sokmak istemeyeceği anlaşılmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin Kırım Hanlığı ile olan yakın ilişkileri ve Kırım Tatarlarının varlığı nedeniyle Türkiye için her zaman özel öneme haiz bir bölgedir. Tarihi bağları itibarıyla, Kırım Tatarları'yla yakın ilişkileri olan **Türkiye'nin tercihi**, Batı sistemiyle eşit olarak, aynı Gürcistan konusunda olduğu gibi, **Ukrayna'nın toprak bütünlüğü olacaktır.**

Devlet politikası olarak Türkiye, Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü desteklemekte ve sorunların diyalog yoluyla ülkenin tüm kesimlerinin taleplerinin karşılanması ile çözülmesi gerektiği noktasında durmaktadır. Türkiye'nin çıkarına olan, ülkedeki krizin, iç savaş ya da bölünme senaryolarına varmadan çözülmesidir.

KAYNAKLAR

"Kırım Özerk Cumhuriyeti Temek Göstergeleri", Odesa Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği, Şubat 2012,

"Kırımda Bölünme Endişesi", Mustafa Çağlayan, Anadolu Ajansı, 26.02.2014

"Karadeniz Savaşı", Yrd.Doç.Dr. Deniz Tansi, Uluslararası Politika Akademisi

<http://www.vatankirim.net>